

6. Впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/uryad-shvaliv-strategiyu-vprovadzhennya-gendernoyi-rivnosti-u-sferi-osviti-do-2030-roku>

Машиніченко О. А.,
*аспірант 2-го року навчання,
Юридичний факультет Державного університету
інфраструктури технологій,
Київ, Україна*

МІСЦЕ КЕРІВНИКА ПІДПРИЄМСТВА У СЛУЖБОВІЙ ІЄРАРХІЇ

Підпорядкування керівника підприємства – це його відносини з іншою стороною, яка є власником майна підприємства (уповноваженим ним органом) чи компетентними державними органами.

Підпорядкування завжди супроводжується підзвітністю і відповідальністю.

Підзвітність керівника передбачає його обов'язок звітуватись перед власником майна підприємства за всю діяльність чи за певну її частину і право власника майна підприємства вимагати такого звіту, давати юридично значиму оцінку діяльності підзвітної посадової особи, а також вказувати на недоліки та приписувати їх усунення. Відповідальність керівника підприємства перед власником передбачає право останнього застосовувати заходи дисциплінарного та майнового впливу.

Як відомо, розрізняють лінійне та функціональне підпорядкування. Лінійно керівники приватних підприємств підпорядковуються безпосередньо власнику, а керівники кооперативу, підприємства, заснованого на власності трудового колективу, акціонерного товариства, товариств з обмеженою (додатковою) відповідальністю – загальним зборам і, відповідно, підзвітні їм, зобов'язані організовувати виконання їх рішень. А власники майна підприємств чи уповноважені ними органи – заслуховують звіти про їх діяльність, а при необхідності – виносять рішення про притягнення до майнової чи дисциплінарної відповідальності (ст. 41, 46, 48, 59, 62, 65 Закону України «Про господарські товариства», ст. 3, 133, 134 КзПП України).

Відсутнє лінійне підпорядкування, відповідно до ст. 65 Господарського кодексу України, ст. 16 Закону України «Про фермерські господарства», ст. 68, 77, 81 Закону України «Про господарські товариства», в адміністративно-правовому статусі керівників селянських (фермерських) господарств, повних та командитних товариств. У першому випадку це зумовлено тим, що голова є співвласником майна селянського (фермерського) господарства, а у другому – вже згаданою специфікою таких організаційних форм підприємництва. В той же час керівники повних (командитних) товариств зобов'язані надавати решті учасників (з повною відповідальністю) на їх вимогу повну інформацію про дії, що виконуються від імені та в інтересах товариства.

Найповніше виражене лінійне підпорядкування керівників державних підприємств. Враховуючи рівень, на якому перебуває друга сторона, виділяють республіканське і місцеве підпорядкування.

У загальному плані зміст відносин між обома сторонами можна охарактеризувати так.

1) Обов'язок керівника державного підприємства виконувати нормативні та індивідуальні акти органів управління державним майном, підзвітність їм, з одного боку, а з іншого – його право у разі видання цими державними органами акту, що не відповідає його компетенції або вимогам законодавства або виникнення у зв'язку з цим спірних питань –

звернутися до суду чи арбітражного суду з заявою про визнання такого акту недійсним (ст. 65 та 73 Господарського кодексу України).

2) Право органів управління державним майном вилучати майно державних підприємств, яке належить їм за правом повного господарського відання, з дотриманням вимог ст. 110 Цивільного кодексу, ст. 22 Господарського кодексу України; проводити структурні зміни, притягати керівника державного підприємства – при наявності відповідних підстав – до майнової чи дисциплінарної відповідальності; та обов'язок відшкодувати за рахунок власних коштів збитки, завдані підприємству в результаті виконання їх вказівок, які порушили права підприємства, а також за умов неналежного здійснення ними передбачених законодавством обов'язків щодо підприємства.

Функціональна підлеглість за змістом виступає як підконтрольність та методична залежність. Так, згідно із ст. 19 Господарського кодексу України контроль за окремими сторонами діяльності підприємств здійснюють державна податкова адміністрація, державні органи, на які покладено функції нагляду за безпекою виробництва та праці, протипожежною і екологічною безпекою, та інші органи, відповідно до чинного законодавства. При цьому, дії посадових осіб, які здійснювали інспектування та перевірку, можуть бути оскаржені власником (керівником – для державного підприємства), а у випадку розголошення відомостей, які становлять комерційну таємницю підприємства (до речі, їх склад та обсяг визначаються керівником підприємства), – притягнуті до відповідальності за ст. 19 Господарського кодексу України.

Взаємовідносини керівника підприємства та трудового колективу мають суперечливий характер. Виступаючи – як найманий працівник – членом трудового колективу (виняток, як ми вже зазначали, становлять голова кооперативу, голова селянського (фермерського) господарства, керівники товариств з розширеною відповідальністю), керівник, разом з тим, є представником інтересів власника майна підприємства, зобов'язаним зробити все необхідне для їх реалізації.

Найважливішими організаційно-правовими принципами, що характеризують механізм їх взаємозв'язку та визначають його зміст, є принципи єдиноначальності та колегіальності.

Єдиноначальність полягає в одноособовому розпорядництві та підвищеній відповідальності керівника за результати роботи підприємства. Способами її реалізації виступають:

а) Право керівника підприємства самостійно – шляхом призначення на посаду чи звільнення з неї – формувати управлінську команду в особі адміністрації (ст. 65 Господарського кодексу України). Виняток із вказаного правила становлять кооперативи, акціонерні товариства, товариства з обмеженою і додатковою відповідальністю, де члени їх виконавчих органів обираються та відкликаються загальними зборами відповідного кооперативу, акціонерного товариства чи зборами учасників (ст. 65 Господарського кодексу України) та селянські (фермерські) господарства, товариства з розширеною відповідальністю, керівники яких не мають підпорядкованого їм адміністративного персоналу.

б) Встановлення обов'язковості управлінських рішень керівника підприємства для всіх працівників. Не мають права приймати рішення, обов'язкові для учасників, лише керівники товариств з обмеженою (додатковою) відповідальністю.

Управлінські рішення керівника підприємства посідають центральне місце в системі організаційно-правових елементів управління підприємством. Адже будь-які виконувані ним функції, незалежно від їх характеру та змісту, можуть бути реалізовані тільки шляхом прийняття та організації виконання управлінських рішень та основаних на них актів управління. Це ставить керівника підприємства в особливе становище не тільки по відношенню до окремого працівника, але й стосовно колективу в цілому. Виступаючи

розпорядником матеріальних, фінансових засобів, вирішуючи кадрові питання, визначаючи розмір та періодичність як заохочень, так і дисциплінарних стягнень, керівник наділений усіма необхідними можливостями для впливу на долю певного члена трудового колективу, що має вирішальне значення і для можливостей впливу керівника на діяльність усього трудового колективу.

Суспільним відносинам, що виникають в процесі прийняття управлінських рішень, властиві такі ознаки: по-перше, за змістом вони організаційні, їх об'єкт – поведінка людей; по-друге, їх суб'єкт – носій владних повноважень, який виступає від імені не лише адміністрації, але й власника майна підприємства.

в) Право одноособового здійснення поточного оперативного управління підприємством. При цьому власник майна не має права втручатись у таку діяльність керівника підприємства (ст. 65 Господарського кодексу України).

Якщо в єдиноначальності закладені необхідні властивості будь-якого управління, то колегіальність відображає особливості цього управління як явища соціального порядку, як взаємодії певних психологічних, вольових ознак управлінського процесу. Власне, це означає, що керівник підприємства, діючи за принципом єдиноначальності, водночас зобов'язаний окремі свої функції здійснювати на колегіальних засадах, поєднувати єдиноначальність із самоврядуванням трудового колективу

С.Д. Дубенко під самоврядуванням на підприємствах пропонує розуміти систему участі робітників в управлінні підприємством на основі прав власника засобів виробництва, або безпосереднього учасника виробничого процесу, а також як основний принцип, спосіб організації і функціонування самого трудового колективу [1, с.11–12].

Характеризуючи його (самоврядування) з точки зору рівня участі трудящих у кожному управлінському рішенні, автор розрізняє такі форми волевиявлення трудового колективу – в залежності від типу підприємства: а) контроль за управлінням, при якому робітники практично не допускаються до управління підприємствами, їхня участь в управлінні обмежується тільки вирішенням соціальних питань; б) співучасть в управлінні, що передбачає дорадчий характер повноважень, обмежується правом на одержання економічної інформації, висловлюванням своєї думки з питань організації виробничого процесу; в) співуправління, за якого сфера повноважень трудового колективу розширюється і включає, наприклад, розгляд питань найму і звільнення керівників підрозділів, вибір засобів виконання виробничих програм, тощо; г) безпосередньо-предметне самоврядування як форму, за якої трудовий колектив наділяється розпорядчими повноваженнями з усього кола питань [1].

Формами реалізації повноважень трудового колективу усіх видів підприємств, де використовується наймана праця, виступають: загальні збори (конференція) трудового колективу, рада підприємства, рада трудового колективу (ст. 63 Господарського кодексу України). При цьому статутом підприємства можуть бути передбачені й інші форми самоврядування трудового колективу, аніж визначені нормативно, наприклад, страйками.

В той же час, співвідношення єдиноначальності керівника підприємства із самоврядуванням трудового колективу слід розуміти і як чітке розмежування компетенції керівника і трудового колективу.

Список використаних джерел:

1. Дубенко С.Д. Організаційно-правові питання самоврядування на підприємстві: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. К., 1993. 20 с.